

فصلنامه علمی

موارد ثبوت دعوا با شهادت بانوان، در فقه اهل بیت (ع) و حقوق ایران
سید محمد حسینی دره صوفی (دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی)

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان
سید محمد نقوی دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

جایگاه اهل بیت در آیه «تلقی کلمات»
سید طالب زکی کارشناسی ارشد مدرسه عالی فقه جامعه المصطفی

اخوت اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری...
محمد اسماعیل حلیمی، دانشجوی دکتری جزا و جرم شناسی

نقش ایدئولوژی در تحولات سیاسی اجتماعی با رویکرد قرآن کریم
غلام سخی رحمانی، دانش پژوه دکتری قرآن و علوم سیاسی

نمود از اعجاز علمی قرآن کریم در زمین
سید محمد علی حسینی زهرابی، دانش پژوه دکتری قرآن و علوم

جهانی شدن و چالش های توسعه سیاسی جهان اسلام
خانم راحله حسینی، کارشناسی ارشد روابط بین الملل

عنوان: فصلنامه علمی نیسم کوثر
مدیر مسئول: سید مهدی حسینی
سر دبیر: سید محمد حسینی دره صوفی
ویراستار: سید محمد نقوی
مدیر داخلی: سید محمد رضا علوی
گرافیسٹ: سید محمود محسنی
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۲۰,۰۰۰ تومان
صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)
شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶
سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir
ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com
دفتر مرکزی و محل چاپ: افغانستان: مزار شریف

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تأکید به رسانه های افغانستان

نویسنده: سید محمد نقوی^۱

چکیده: رسانه به عنوان به ابزاری برای انتقال پیام و اطلاعات مهمترین وسیله ارتباطی در جامعه بشری است. این وسیله ارتباطی به رغم نقش فعال در عرصه های مختلف حیات بشری در عرصه پیشگیری از جرم دارای جایگاه و نقش برجسته است. در جوامع کنونی، دسترسی و استفاده مردم از رسانه به عنوان یک مسئله پذیرفته شده مطرح است. پیشگیری از جرم به عنوان مهمترین روش بازدارندگی مجرم از ارتکاب جرم با رویکردها و روشهای متعدد قابل بحث است که یکی از روشهای قابل توجه در حقوق کیفری استفاده از ابزار رسانه و وسایل ارتباط جمعی است. لذا در این نوشته، نویسنده نقش رسانه ها در پیشگیری از جرم با تأکید بر رسانه های افغانستان را بررسی کرده است. هدف از این تحقیق دست یابی به بسترها و ظرفیت های رسانه و رسانه های افغانستان در پیشگیری از جرم است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که رسانه ها در مهمترین محورهای پیشگیری که پیشگیری وضعی و اجتماعی است عامل بازدارندگی از ارتکاب جرم است. طبق این تحقیق پیشگیری از جرایم به دو بخش اساسی پیشگیری وضعی و پیشگیری اجتماعی قابل تقسیم است، رسانه ها در این دو نوع از پیشگیری، دارای نقش مهم است. در پیشگیری وضعی، در راستای تاثیرگذاری هرچه بیشتر تکنیک های آن، همچون تدابیر خطر افزا و دشوار کننده جرم، رسانه ها نقش

۱. کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی، دانشگاه خاتم النبیین، کابل.

فعال داشته است، رسانه‌ها در تعقب بزهکاران فراری، آگاه‌سازی متضررین بالقوه اقتصادی، و تعامل با قوه قضائیه نسبت به جرایم، نیز تاثیرات ویژه را از آن خود نموده است. در بعد اجتماعی، نیز از بعد پیشگیری جامعه‌مدار با رویکرد فرهنگی تا رشد مدار، نقش رسانه‌ها قابل انکار نیست. برنامه‌های پخش مواد قانون در رسانه‌ها، نشر مطالب آموزنده و تربیتی برای اطفال، جلوگیری والدین از فرزندان‌شان را از فیلم‌های خشن و جنایی، تاکید رسانه‌ها بر وجوبه امر به معروف و نهی از منکر، در بردارنده تأثیرگذاری عمیق به روی مجرمین است.

کلیدواژه‌ها: رسانه، جرم، پیشگیری وضعی، پیشگیری اجتماعی، مجرم.

مقدمه

با توجه به واقعیت‌های عینی جامعه از رشد چشم‌گیری جرایم، رسانه‌ها همگانی نقش کلیدی را در جلوگیری و کاهش جرایم بازی می‌نمایند، از این لحاظ، پیرامون نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم در دو بخش اساسی مورد تدقیق و تحلیل قرار داده است. یکی از روزنه پیشگیری وضعی که با در نظر گرفتن وضعیت پیش از بزهکاری (متصل به بزهکاری)، در صدد تغییر وضعیت ماقبل جرم و تبدیل معادله جرم به ضرر مجرم است. در واقع این نوع پیشگیری در صدد است تا هزینه ارتکاب جرم را بالا ببرد تا مرتکب را از انجام عمل مجرمانه منصرف سازد.^۱ از آنجایی که رسانه‌ها به عنوان ابزار ارتباطی سریع با مخاطبین زیاد است، صد البته در این نوع پیشگیری، تاثیر فراوان در کاهش و پیشگیری از جرایم دارد که بعداً بدان اشاره خواهد شد.

و دیگر هم پیشگیری اجتماعی است، که در مورد پیش‌گیری اجتماعی گفته شد که این پدیده از دیدگاه جرم‌شناسی مبتنی بر علت‌شناسی جرم است. یعنی پیشگیری اجتماعی از جرم، مستلزم قبول این واقعیت است که عوامل مختلفی در تکوین جرم نقش دارند، پیشگیری اجتماعی باید این عوامل جرم‌زا را خنثی نماید. عوامل محیط اجتماعی عمومی و شخصی، نقش عمده‌ی در مجرم شدن افراد دارند. پیشگیری اجتماعی یعنی مداخله در محیط اجتماعی عمومی و شخصی، محیط اجتماعی عمومی مانند: محیط‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی که نسبت به همه مشترک است.

۱. جمعی از نویسندگان، کلیات پیشگیری از وقوع جرم، (تهران، بیجا، ۱۳۹۳ ه.ش)، ص ۲۱.

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تأکید به رسانه های افغانستان * ۲۷

محیط اجتماعی شخصی مانند: محله، خانواده و امثال آن که هر شخص با توجه به ویژگی های شخصی خویش، با آن محیطها سروکار دارد. پیشگیری اجتماعی بر این نکته تأکید دارد که انسان تحت تاثیر علل و عوامل اجتماعی، دست به ارتکاب جرم می زند و طبعاً یک سلسله علل و عوامل در فرایند پیدایش جرم ایفای نقش می کنند. از جمله عواملی که در این راستا اراده مجرم را تحت تاثیر قرار می دهد، عبارت اند از محیط خانواده که پایه اساسی در پیشگیری اجتماعی از جرایم است. ناهنجاری های خانوادگی، بزهکاری اعضای خانواده، اعتیاد و دهها موارد دیگر از این قبیل، از جمله عواملی هستند که تاثیر بسزایی در افزایش بزهکاری افراد دارد. در واقع، در تدابیر پیشگیری اجتماعی، نقش خانواده، آموزش، وسایل ارتباط جمعی و سیاست های کلی اجتماعی بسیار اهمیت دارد. به طور کلی می توان گفت که در این نوع پیشگیری با رویکرد کلان، به عوامل بروز بزهکاری از قبیل فقر اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی توجه می شود و با توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در جامعه از وقوع جرم جلوگیری می گردد. در پیشگیری اجتماعی، بر ایجاد تغییرات و اصلاحات فردی و محیطی که منجر به اصلاح فرد و جامعه و همچنین منجر به جلوگیری از جرم به صورت پایدار و همیشگی می گردد، تأکید شده است.^۱ با این رویکرد از پیشگیری، بدون تردید، رسانه نقش کلیدی را ایفا می نماید، با نظر داشت رشد چشم گیری سانه و تاثیرات مستقیم آن در افکار عمومی؛ نقش حیاتی در رفتار خانواده ها ایفا می کند، از این رو در این دو گفتار در نقش رسانه در پیشگیری از جرایم پرداخته میشود.

امروزه رسانه می تواند، در عرصه های مختلف با اجرای برنامه های رسانه ای توسط ساخت و نشر فلم ها، سریال ها که بیانگر عواقب شوم جرم باشد و... خواست گاهای جرم را نابود سازد، بستر مناسب جامعه بدون جرم را به جهان به نمایش گذارد.

مفاهیم

بدون تردید شناخت محتوای هر پژوهشی بدون شناخت مفاهیم آن دشوار است؛ از این رو در این مقاله نیز به برخی مفاهیم مرتبط پرداخته می شود.

۱-۱) مفهوم رسانه

۱. دکتور غلام حیدر علامه؛ (مبانی پیشگیری از جرم در قانون اساسی) فصل نامه علمی - پژوهش ثارنوالی، سال: شماره ۵۵، ص ۱۱.

در لغت به معنای رساننده پیام به گیرنده. وسیله و قالب‌های بیان و ارتباط مانده (نقاشی، نمایش، گرافیک و...) در اصطلاح: رسانه عبارت است از وسیله یا زمینه انتقال یا معنای پیام از فرستنده به گیرندگان زیاد با سرعت و قدرت انتشار.^۱ همانند تلویزیون، انترنت و... که به سرعت نور، مطالب را به گیرندگان زیاد منتقل می‌نماید.

با نظر داشت مفهوم رسانه؛ قانون افغانستان این پدیده را چنین تعریف می‌نماید؛ قانون رسانه‌های همگانی؛ رسانه عبارت از وسیله‌ای انتقال پیام، معلومات و اطلاعات با استفاده از وسایل آتی می‌باشد؛ رسانه‌ای برقی؛ رادیو، تلویزیون، شبکه کیبلی و انترنت، رسانه چاپی؛ روزنامه، جریده،^۲ (هفته‌نامه، روزنامه، نشریه‌ای پازنده روزنامه، ماه‌نامه، گاه‌نامه، فصل‌نامه، فصل‌نامه، سال‌نامه، پوستر، خبرنامه).

۲-۱) مفهوم پیشگیری

پیشگیری در لغت به معنای جلوگیری کردن، مانع شدن، مانع سرایت شدن و پیش‌بندی کردن آمده است.^۳ با نظر داشت مفهوم مضیق و موسع پیش‌گیری می‌توان گفت؛ از منظر جزا و جرم‌شناسی پیش‌گیری عبارت است از کاربرد فنون مختلف به منظور جلوگیری از وقوع بزهکاری، هدف به جلوی جرم رفتن و پیشی گرفتن از بزهکاری است. اما از نظر علمی پیشگیری یک مفهوم منطقی و تجربی است که همزمان از تأملات عقلانی و مشاهدات تجربی تلقی می‌شود.^۴

۱-۳) مفهوم جرم

واژه جرم، در لغت به معنی کندن و چیدن میوه از درخت است... بطور استعاره برای ارتکاب زستی و انجام و کسب گناه بکار می‌رود و نیز در بیشتر سخنانشان به آدم زیرک و باهوشی که کارش پسندیده و نیکو است اطلاق شده است که

۱. محمد رضوی؛ «جرایم سایبری و نقش پولیس در پیشگیر از این جرایم و کشف آنها»، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، ش ۱، ۱۳۸۶، ص ۸۰.
۲. جمعی از نویسندگان؛ قانون رسانه‌های همگانی، (کابل، بیجا، ۱۳۸۸ ه.ش) ص ۳.
۳. محمد معین؛ فرهنگ معین، (تهران، امیر کبیر، ۱۳۵۱)، ص ۱۱۷.
۴. سید محمود میرخلیلی، «بزه‌دیده‌شناسی با نگاه به سیاست جنایی اسلام»، مجله علمی پژوهشی حقوق اسلامی، سال ۱۳، ش ۵۱، ۱۳۹۵، ص ۶۵.

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه‌های افغانستان * ۲۹

مصدرش - جرم - است.^۱ در اصطلاح، در قوانین جزایی افغانستان جرم را چنین تعریف نموده است؛ جرم ارتکاب عمل یا امتناع از عملی است که مطابق احکام این قانون جرم شناخته شود، عناصر آن مشخص و برای آن مجازات یا تدابیر تامینی تعیین گردیده باشد.^۲

۱-۴) اهمیت وجود رسانه در عصر حاضر

امروزه، با روی‌کرد نوین اطلاعات و ارتباطات و اینکه جهان را بسان دهکده‌ی ساخته، داشتن رسانه، امر ضروری و لازم به حساب می‌آید، بدون تردید، جوامع بشری در راستای فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و غیره، از ابزار ارتباطی، استفاده شایان برده‌اند. تأثیرگذاری رسانه‌ها به حدی بالا است که دانشمندان، عصر کنونی را عصر ارتباطات نامیده‌اند. از این رو، وجود رسانه‌ها در عصر حاضر در زمینه‌های مختلف، از قبیل توسعه اقتصادی، بیدارگری، نظارت بر کارکردهای دولت‌مداران، دفاع از حقوق مظلومان، و... که از جمله جلوگیری از فساد و پیشگیری از جرایم؛ امر بسیار ضروری و لازم است.

۲) نقش رسانه در پیشگیری وضعی از جرم

وقتی در زمینه تکنیک‌های پیشگیری وضعی در حوزه جرم‌شناسی مطالعه نماییم، به جهت‌ها و گونه‌های مختلف و متعددی روبروی می‌شویم، از این میان، پنج تکنیک شناخته شده و راهبردهای مؤثر اجرایی برای پیشگیری وضعی از جرایم با تحلیل اینکه رسانه‌ها در تأثیرگذاری بیشتری برای آنها در عرصه پیشگیری نقش دارد؛ وجود دارد.

بدون تردید هر جرمی هزینه ارتکاب آن سنگین ولی منافع آن اندک باشد، بزهکار دست به ارتکاب آن نمی‌زند، لذا یکی از تکنیک‌های تأثیرگذار در راستای پیشگیری؛ تکنیک با هدف هزینه‌بر کردن ارتکاب جرم است، با همکاری رسانه‌ها نقش اساسی را در کاهش جرم ایفا می‌نماید که تحقق اهداف چون

۱. حسین بن محمد راغب اصفهانی، مترجم: خسروی حسینی، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، ج ۱، ص ۳۹۱.

۲. محمد باهری و داور علی اکبر؛ نگرشی بر حقوق جزای عمومی، مقارنه و تطبیق رضا شکری، (تهران، سمت، ۱۳۸۰ ش)، ج ۱، ص ۱۰۲.

تدابیر خطرافزا و تدابیر دشوار کننده ارتکاب جرایم است که در کاهش بزهکاری تاثیر می‌نماید.^۱

۲-۱) تدابیر خطرافزا و تدابیر دشوار کننده

با دشوار نمودن آماج ارتکاب جرم، خطرافزا نمودن آن؛ زمینه ارتکاب جرم گرفته می‌شود، به طور نمونه با گسترش محافظان و تشدید محافظت و گشت پولیس در نواحی مختلف شهر؛ ارتکاب جرم سخت و طاقت‌فرسا می‌شود. به تعبیر دیگر؛ موقعیت‌های که احتمال ارتکاب جرم در آن زیاد است باید تحت یک مراقبت و کنترل دقیق باشند، در این هنگام بزهکاران به هنگام سرقت، خطر دستگیری را احساس و از ارتکاب جرم منصرف می‌شوند، کنشگران اجتماعی از قبیل نیروی پولیس، نگهبانان، سرایداران، و فروشندگان در بوتیک‌ها که وظیفه مراقبت را دارند، متعدد می‌باشند. این دسته توسط سیستم‌های الکترونیکی از قبیل دوربین، هشداردهنده‌ها، و آشکارسازها مورد حمایت قرار می‌گیرند. این مراقبت‌ها احتمال دستگیری و مجازات را افزایش می‌دهد.^۲

از جانب دیگر، رسانه نیز در این عرصه همکاری نموده و نقش اساسی را ایفا می‌نماید، بدون تردید وقتی موقعیتی را توسط پولیس و .. به صورت جدی، تحت مراقبت قرار دهد، و احتمال ۹۰ درصدی، دستگیری بزهکار جدی در صورت ارتکاب جرم، موجود باشد، بدون تردید با نشر اعلامیه یا گزارش رسانه‌ای نقش اساسی را در کاهش جرم ایفا خواهد کرد؛ زیرا مراقبت و کنترل شدید، خطر ارتکاب جرم را برای مجرمین بالا می‌برد، که اولین نتیجه آن بازدارندگی وضعی است، علی‌رغم متوجه شدن مجرم از مراقبت مذکور توسط رسانه، از ارتکاب جرم خودداری می‌نماید.

۲-۲) مراقبت

یکی از تدابیر ویژه آن مراقبت است که بنائاً، جرم‌شناسان، گونه‌های مراقبت را به چهار بخش اساسی تقسیم نموده‌اند؛ در قدم نخست، مراقبت توسط انسان، که با گذاشتن نگهبان، پولیس شب‌گرد، سرایدار، متصدی پارکینگ، راننده ملی‌بس،

۱. شهرام ابراهیم؛ جرم‌شناسی پیشگیری؛ ص ۱۰۰، به نقلی از *cusson, Maurice, prevention situationnelle*, [http:// criminology.com](http://criminology.com).

۲. همان؛ ص ۱۰۳.

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه‌های افغانستان * ۳۱

دربان و فروشندگان در مغازها می‌باشند. در قدم دوم، توسط تجهیزات مراقبت صورت می‌گیرد؛ از قبیل نصب دوربین، ویدیو، تلویزیون‌های مدار بسته، کنترل از طریق رادار و اشعه. در قدم سوم، سیستم تدابیر کشف است مانند سیستم‌های هشدار دهنده، فلزیاب، یابنده و نمایان‌سازهای الکترومغناطیس، برچسب‌های الکترونیک، سگ‌های محافظ و هشدارهای پولیس. و در بخش اخیر افزایش رؤیت‌پذیری سیبل‌های بالقوه ورودی‌ها است مانند روشنایی، نصب در و پنجره شیشه‌ای در مکان‌هایی که احتمال ارتکاب جرم در آن زیاد است و از بین بردن زوایای پنهان و مخفی‌گاه‌ها.^۱ بدون تردید وقتی رسانه‌ها از محل‌های آسیب‌پذیر و جرم‌زا، از چنین مراقبت‌های خبر دهد و اطلاع‌رسانی نماید، تاثیر مهم و اساسی را خواهد گذاشت. به ویژه در صورتی مراقبت داخل شهری را رسانه‌ای نموده و تمام مردم از آن اطلاع داشته باشد، که تاثیرات بیشتری خواهد داشت. به ویژه اینکه از فرایند خطرناک جرایم گذارش دهد نقش بازدارندگی از جرایم بیشتر می‌شود.

۳-۲) نقش رسانه‌ها در آگاه‌سازی متضررین بالقوه اقتصادی

رسانه‌ها نقش اساسی را در جهت همکاری قوای مقننه در راستای انتشار قوانین جزای، هشداردهی و آگاه‌سازی مجرمین اقتصادی ایفا نموده است، به گونه‌ای که تداوم همکاری آن‌ها به این مهم در موارد زیادی باعث رشد اقتصادی و جلوگیری از فساد اداری، اختلاس و رشوه نیز گردیده است. رسانه‌ها می‌توانند با ایجاد برنامه‌های منتقدانه، نشر برنامه‌های تربیت‌محور و نگاه دقیق و موشکافانه به کارکردهای متولیان دولت نقش سازنده‌ی را در زمینه پیش‌گیری از جرایم ایفا نمایند؛ از این رو نقش رسانه‌ها در پیش‌گیری وضعی رسانه از جرایم در بعد اقتصادی آن، مورد توجه است.

رسانه‌ها می‌توانند نقش اساسی را در زمینه پیش‌گیری از جرایم اقتصادی بازی نمایند، برای متضررین اقتصادی همکاران خوبی باشند. با این لحاظ وقتی متضررین اقتصادی را مورد تدقیق قرار دهیم از نگاه بدوی به دو بخش عمده تقسیم می‌شود که یک مرتبه متضرر اقتصادی دولت است و باری اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولت می‌باشند.

۱. شهرام ابراهیمی؛ پیشین، جر مشناسی پیشگیر، (تهران، بنیاد حقوقی میزان، بیچا ۱۳۹۰.ه.ش. (ص) ۱۲۴.

وقتی کارکنان و مدیران اراکین دولتی دست به اختلاس، سرقت اموال دولتی و رشوه و.. بزنند، در این زمینه از لحاظ حیثیتی و هم از نگاه اقتصادی دولت متضرر خواهد بود، از لحاظ حیثیتی متضرر می‌شود به خاطری که اگر سردمداران یا کارکنان دولتی دست به رشوه و اختلاس اموال دولتی بزنند، حیثیت، اقتدار آن کشور در عرصه بین الملل خدشه دار گردیده از اسکناس و سایر اسناد دولتی آن کشور در سایر کشورها کم ارزش جلوه می‌کند، چنین تحلیل می‌کنند که کشوری که فساد در رأس ادارات آن باشد ارزش و اعتبار سیاسی ندارد. از نگاه اقتصادی نیز بدیهی است که متضرر می‌شوند؛ زیرا همانگونه می‌بینیم امروز میلیون‌ها افغانی در کشور، تحت عناوین مختلف، اختلاس گردیده و ربوده شده است.

در این جا است که رسانه‌ها باید به گونه دقیق اموال و دارایی‌های سردمداران و کارکنان دولتی را ضبط و نشر و کارکردها و فعالیت‌های اداری آن‌ها را زیر دوربین خبرنگاری مورد تحلیل قرار دهند. از جانب دیگر مواد کود جزا در مورد جرایم اختلاس، رشوه، سرقت را به گونه مفصل همه روزه به نشر بسپارند تا بهانه غفلت، جهل به حکم و.. در این زمینه برای کسی باقی نماند. اگرچه طبق ماده پنجم قانون جزا، جهل به قانون، عذر پنداشته نمی‌شود؛^۱ اما برای آگاهی عامه لازم است.

از جانب دیگر بزه‌کاری که به جرم اختلاس اموال دولتی و رشوه مورد تحقیق دست‌گام‌های قضایی قرار گرفته اند را با حضور رسانه احکام قانون بالای‌شان جاری گردد و خبرنگاران از تمام جرایم اقتصادی و مجازات آن، گزارش‌های مفصل تهیه نموده به سمع عموم برسانند؛ تا درس عبرت برای کارکنان دیگر شود. با این لحاظ، رسانه می‌تواند برای متضررین بالقوه کمک نماید تا در دام تبه‌کاران و مجرمین نیفتند.

از این رو می‌توان ادعا کرد، اشیای ناشناخته توسط بیان نشانه‌های آن مورد شناخته می‌شود، در زمینه پیش‌گیری از جرایم، شناسایی و تعریف نشانه‌های عمل جرمی، جلو بسیاری از جرایم گرفته می‌شود، در ضمن، افرادی زیادی وجود دارد اگر بیان آن نشانه‌ها و سیبل‌های مجرمانه نمی‌بود آن‌ها متضرر می‌شدند و مورد فریب و جرم بزه‌کاران قرار می‌گرفتند، در این زمینه یکی از مهم‌ترین ابزارهای که می‌تواند برای پولیس در پیش‌گیری از چنین جرایمی کمک نماید و جلو تضرر افراد بسیاری را گیرد، رسانه است؛ زیرا این پدیده اجتماعی

۱. جمعی از نویسندگان؛ قانون جزا، (کابل، وزارت عدلیه، چاپ اول ۱۳۸۶ ه.ش)، ص ۶.

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۳۳

با شگردهای اختصاصی و سرعت زیاد در انتشار و همگانی بودن که دارد می تواند به زودترین فرصت، تمام ویژگی های عمل تبه کاری و فریب کارانه را به سمع شنوندگان برساند و آن ها را نجات دهند.

به طور نمونه یکی از مصادیق مطلب مورد نظر؛ اعلامیه های بانک ملی افغانستان در قبال بانک نوت های جعلی است که با نشانه های خاص، از بانک نوت های اصلی شناخته می شود با ارائه نشانه های مخصوص در بانک نوت هزار افغانی، جلو تقلب و فریب کاری افراد زیادی گرفته شده و افرادی زیاد دیگری از متضرر شدن از این روزنه، در امان می ماند؛ چنانچه کودجزا در ماده ۲۸۴ در ضمن ۸ فقره به موارد مختلف جعل پول و مسکوکات پرداخته در فقره ۳ آن ساختن بانک نوت های جعلی منقش یا سفید به شکل کامل یا غیر آن را نیز از جمله جعل مسکوکات پیشبینی کرده است و در ماده ۲۸۵ به مجازات آن پرداخته نسبت به ارزش فقرات مختلف ماده ۲۸۴ مجازات نیز مختلف گردیده از حبس طویل تا حبس متوسط، قابل مجازات می باشد^۱.

۲-۴) ایجاد شفافیت بیشتر به عنوان عامل پیشگیری از جرم

یکی از ویژگی های دولت های قابل اعتماد و موفق، شفافیت در عرصه های مختلف اداری و اقتصادی است، از این لحاظ حکومت ها به خاطر جلب اعتماد و اعتبار خویش، شفافیت در مدیریت کاری، دخل و خرج ادارات را روی دست گرفته اند. کشورهای مقتدر جهان در این زمینه تاکیدات بسیار دقیق و قابل توجه ای انجام داده اند.

اما در افغانستان، با توجه به اینکه در دولت سابق، حد بالای از انواع فساد اداری، رشوه، اخاذی، اختلاس، پول شویی و سایر جرایم در عرصه حکومت داری موجود بود. اما در عین زمان، در زمینه ایجاد شفافیت گام های مهم برداشته بود؛ چنانچه به خاطر شفافیت هر چه بیشتر حکومت داری و دولت رشوه؛ قانون تحت عنوان قانون مبارزه علیه رشوه و فساد اداری وجود دارد و در ماده اول آن می نویسد: این قانون در روشنی احکام ماده پنجاهم و جزء سوم ماده هفتاد و پنجم قانون اساسی به منظور تنظیم امور مربوط به مبارزه علیه ارتشأ و فساد در تمام ادارات دولتی، تصدیها و مؤسسات مختلط، خصوصی و غیر دولتی ای که طرف قرارداد یا معامله با ادارات دولتی باشد، وضع گردیده است.

۱. جمعی از نویسندگان؛ کودجزا، (کابل، انتشارات فرهنگ، چ ۱، ۱۳۹۷ ه.ش) ص ۱۰۲.

همچنین ریاست‌های تفتیش و مبارزه علیه فساد اداری در هر وزارت خانه وجود دارد که برای شفافیت هرچه بیشتر کارمندان، فعالیت می‌نمایند. اما در این زمینه نقش هرچه بیشتر شفافیت، فعالیت مستحکم و اساسی را رسانه‌ها انجام می‌دهند؛ زیرا این رسانه‌است که حتی سردمداران دولت‌ها را وادار می‌کنند که به گونه درست و واضح بدون فساد، حکومت نمایند و هیچ‌گاه از اموال دولت، اختلاس، خیانت و... نکنند، ولی به نشر رساننده و مورد انتقاد تمام شهروندان واقع می‌شود.

در واقع دوربین گذارش‌گری رسانه‌ها همانند دوربین مخفی است که در بالای سر کارمندان و سردمداران حکومتی نصب گردیده است، تمام رفتارهای درست و نادرست آن را دقت نموده و در صورت ثبوت خیانت، آن را نه تنها به نهادهای عدلی بلکه به جهان نشر می‌نمایند. از این رو، رسانه بزرگ‌ترین عامل پیشگیری از جرایم در عرصه حکومت‌داری و فساد اداری است.

البته ناگفته پیدا است که این کارکرد به دو شرط قابل اجرا می‌باشد اول اینکه آزادی بیان به گونه واقعی‌اش در افغانستان قابل اجرا باشد.

ثانیا تمام رفتارهای حکومتیان در مورد دوربین رسانه باشد، با تأسف علی‌رغم آزادی نسبی رسانه‌ها در کشور؛ بسیاری از عمل‌کردهای سیاست‌مداران خارج از دوربین گذارش‌گران و پشت درهای بسته صورت می‌گرفت، به گونه که از عملیات پشت پرده هیچ کسی آگاهی ندارد.

۵-۲) کارکرد رسانه‌ها در تعامل با قوه قضائیه در پیشگیری از جرایم

قوه قضائیه و پولیس دو رکن اساسی اجرای عدالت و تامین امنیت در کشور است، بدون تردید با نبود این دو بخش عمده؛ چالش‌های فراوانی در کشورها به وجود آمده و سبب تزلزل و فروپاشی و قتل و غارت‌گری‌های فراوان می‌شود. یکی از جهت‌های که در این زمینه بحث می‌شود، کارکرد این دو بخش در عرصه مبارزه با جرایم و پیش‌گیری از وقوع جرم است باید بررسی گردد که نقش قوه قضائیه با کمک رسانه برای پیش‌گیری از جرایم تا چه اندازه می‌باشد.

قوه قضائیه که اساسی‌ترین و مستقل‌ترین مرجع رسیدگی از جرایم است، نقش ارزنده‌ای را در قبال پیش‌گیری از جرایم نیز می‌تواند بازی نماید، قانون اساسی در ماده ۱۱۶ که قوه قضائیه را یک نهاد مستقل در راستای قانون‌گذاری دانسته و آن را نهاد مستقل و بی‌طرف قلمداد نموده مقرر داشته است: قوه قضائیه رکن

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۳۵

مستقل دولت جمهوری اسلامی افغانستان می باشد^۱». از این رو کارکرد این قوه نیز مستقلانه بوده و می تواند عملیات پیش گیری از جرم را به کمک رسانه به گونه قابل توجه انجام دهد.

باید دانست که پیش گیری به معنای مانع ایجاد شدن جرم در سه مرحله پیش از وقوع جرم، زمان وقوع جرم و پس از آن است، با این لحاظ، در اینکه آیا قوه قضائیه می تواند به عنوان عامل پیش گیری از جرایم، باشد؛ دو دیدگاه متفاوت وجود دارد که طبق برخی دیدگاه ها، این بخش نمی تواند به عنوان عامل جامع پیش گیری از جرایم باشد، اما برخی حقوق دانان معتقدند این قوه می تواند به عنوان یکی از عوامل اساسی و کلیدی در پیش گیری از جرایم باشد. اینک به شرح دو دیدگاه پرداخته می شود.

۱) دیدگاه برخی نظریه پردازان عرصه حقوق در این راستا مبنی به این مدعا است که قوه قضائیه تنها پس از وقوع جرم وارد عمل می شود و وظیفه پیش گیری از جرم پیش از وقوع را بر عهده ندارد؛ زیرا پیش گیری در این معنا بر عهده مقامات جزایی است و قوه قضائیه برای پیش گیری از وقوع جرم نقش مدیریتی دارد و سیاست گذاری می کند اما اجرای سیاست ها بر عهده نهادهای اجرایی است.^۲

در نقد سخن مزبور گفته می شود؛ تدابیری که قوه قضائیه در جایگاه پیش گیری حتی در مرحله پس از وقوع جرم، اغلب با هدف اصلاح مجرم و پیش گیری از تکرار جرم است.^۳ که شامل موارد چون مشاوره درمانی، زندان زدایی، اتخاذ تدابیر بازپرورانه، مجازات های جایگزین زندان، آزادی مشروط از زندان، آزادی به شرط سپردن ضمانت، عفو عمومی و... که جزء سیاست های استراتژی توسعه قضایی است می باشد.^۴ که در تمام وظایفی که قوه قضائیه بعد از وقوع جرم برای پیش گیری انجام می دهد؛ رسانه جایگاه ارزشمندی دارد و به عنوان ابزار مهمی در دست قوه قضائیه، برای پیش گیری از جرم مورد استفاده قرار می گیرد. مضاف بر اینکه وقتی از جانب محاکم قضائی، مجرم محکوم به مجازات اعدام،

۱. جمعی از نویسندگان، قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان؛ (کابل، بیجا، ۱۳۸۲ه.ش)، ص ۱۶.

۲. بیات و دیگران، ۱۳۸۷، ص ۱۲۶.

۳. صفوی، سید حسن، (اصل تناسب جنایی مشارکتی از دیدگاه سیاست جنایی قضائی) ماهنامه دادرسی، ص ۳۳.

۴. نقره کار صالح، رسالت پیش گیری از وقوع جرم، حمایت از وظیفه مدعی العموم کشور، ص

حبس یا جریمه نقدی می‌گردد، با نظر داشت که محاکمه و رسیدگی به گونه‌علنی باید باشد و در رسانه‌های اجتماعی نشر گردد، بدون تردید تأثیرات بازدارندگی را نسبت به کسانی که قصد ارتکاب چنین جرایمی را دارد به نمایش می‌گذارد.

۲) دیدگاه واقع‌بین دیگری، نقش قوه قضائیه منحصر به مرحله پس از وقوع جرم نیست، جایگاه قوه قضائیه در دو مرحله پیش از وقوع جرم و زمان وقوع جرم، بیشتر قابل توجه و شایسته دقت است. در این همین راستا قوه قضائیه معاونت تحقیقات و پژوهش و معاونت پیشگیری از وقوع جرم فعالیت می‌نماید. و تدوین لوایح مانند لایحه پیشگیری از جرم، از ابتکارات این معاونت برای تحقق هدف پیشگیری است.^۱ از طریق تحقق سریع عدالت با سرعت و دقت در رسیدگی، رعایت اصل تساوی در اعمال قانون و اجتناب از تبعیض، حسن اخلاق، در برخورد با مردم و ایجاد شوراهای داوری و حل اختلاف، یا راه اصلاح قوانین به وسیله بزه‌پوشی، جرم‌زدایی، کیفرزدایی و ملایمت کیفرها، سعی در پیشگیری از جرم می‌نماید.^۲

در مرحله وقوع جرم نیز، قوه قضائیه با انجام یک پروسه مطالعاتی و میدانی و با هدف شناخت بستر جرم، علل و عوامل بروز جرم، به تدوین شناسنامه کیفری می‌پردازد که این امر سبب نوعی شناخت جامعه موثر در جرم، علل روانی و سایر عوامل تأثیر گذار در جرم است تا با شناخت این مسائل سعی در از بین بردن عوامل جرم‌زا نماید.^۳

در این راه اولاً رسانه برای ایجاد فرهنگ بررسی علل روانی جرم و تشکیل پرونده شخصیت می‌تواند موثر باشد، ثانیاً می‌تواند به قوه قضائیه در شناسایی علل و مناطق جرم‌زا و از بین بردن این عوامل کمک بسیاری نماید؛ چرا که بسیاری از مرتکبین جرایم، جزء مخاطبین رسانه هستند و رسانه می‌تواند قبل از وقوع جرم، با فرهنگ سازی، آموزش هنجارها، بر روی مخاطبان تأثیر بگذارد. علاوه بر آن می‌تواند به تغییر جامعه و سایر عوامل موثر در جرم، مانند عوامل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، زیست‌محیطی و... نیز بپردازد.^۴ از اینرو می‌توان گفت که

۱. صفوی، پیشین، ص ۳۳.

۲. بینام؛ (کابل، مرکز مطبوعات و انتشارات، بیجا، ۱۳۸۲.ش) ص ۲۱۷.

۳. همان، ص ۳۲.

۴. مودن‌زادگان، افشاری فاطمه؛ (نقش رسانه در پیشگیری از جرم در جنایی ایران)، فصل‌نامه دیدگاه حقوق قضایی ایران، فصل‌نامه دیدگاه حقوق قضایی، شماره ۶۴، ۱۳۹۲.ش، ص

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه‌های افغانستان * ۳۷

در صورت قوه قضائیه با رسانه‌ها تعامل و همکاری نموده به طور هماهنگ پیش بروند، در مجازات مجرمین، رسانه‌ها را در جریان قرار داده و اجرای کیفر بالای‌شان را رسانه‌ای نمایند؛ بدون تردید روی رفتار اکثریت شهروندان تاثیر مثبت می‌گذارد.

۳) نقش رسانه در پیشگیری اجتماعی از جرم

رسانه‌ها از جهت‌های مختلف می‌توانند نقش بارزی را در عرصه اجتماعی در کاهش و پیشگیری از جرایم ایفا نمایند. که به طور خلاصه به برخی موارد ان اشاره می‌شود.

۱-۳) اختصاص زمان مناسب برای پخش برنامه‌های حقوقی

یکی از راهکارهای رسانه‌ای از بعد اجتماعی آن، پخش برنامه‌های حقوقی در زمان مناسب برای شهروندان است، تجربه شخصی هر فرد و نیز یافته‌های علمی نشان داده است که هر اقدام و فعالیت انسانی، زمانی خاص در طول روز را می‌طلبد؛ مثلاً بهترین زمان خوابیدن را شب و بهترین زمان یادگیری را صبح گفته‌اند. پخش برنامه‌های تلویزیونی با توجه به محتویات آن، معمولاً تابع زمان‌بندی در طول روز است. البته اهمیت موضوع برنامه، نقش بسیار مهمی را در اختصاص زمان پربازدید کننده یا پرتماشای بازی می‌کند. در این فرمول دو عامل بسیار مهم وجود دارد: اول اینکه مردم معمولاً در زمان‌های خاصی، بیشتر از برنامه‌های تلویزیونی استفاده می‌کنند. دوم اینکه جذابیت محتوایی برنامه نقش بسیار مهمی در جذب بیننده یا شنونده دارد.

از این رو اصحاب رسانه می‌توانند، در زمان‌های که تلویزیون‌ها بینندگان زیادی دارد، برنامه‌های حقوقی و مواد قانونی نشر نمایند، مردم از مواد قوانین و مجازات برای متخلفین را آگاه شوند؛ زیرا بسیاری از مجرمین به دلیل غفلت از قانون یا بی‌خبری از آن، گرفتار خلاف شریعت و قانون می‌شوند.

هرچند در ماده ۱۱ کود جزای افغانستان مقرر داشته که بی‌خبری از قانون جرم پنداشته نمی‌شود؛ زیرا قانونگذار بعد از طی مراحل قانون‌گذاری و جرم‌انگاری یک رفتار و نافذ شدن قانون مربوط، فرض را بر این می‌گذارد که تمام ساکنان

کشور از قانون یاد شده مطلع شده‌اند و بنابراین، اطاعت از قانون وجیبه همگان بوده و به پیروی از آن ملزم می‌باشند و لذا با لحاظ طی این همه مراحل، دیگر ادعای بی‌خبری از احکام قوانین، اگر قانونی لحاظ شود، در کشور هرج و مرج، بی‌نظمی و عدم تطبیق قانون فراهم می‌شود.^۱ اما در عین حالی که استدلال و مبنای ماده مزبور جای مناقشه و خلاف ادله برائت و قبح عقاب بلا بیان است؛ علی‌فرض پذیرش این ماده قانونی؛ برای ارباب و برحذر داشتن مجرمین از ارتکاب جرم، پرداختن اعلام و نشر آن امر مطلوب و قابل تحسین است. با نظر داشت اینکه اکثریت مردم افغانستان سواد کافی خواندن و فهم قوانین را ندارند؛ بیان و شرح مواد قوانین و حقوق اشخاص و افراد و مجازات جرایم مختلف، از طریق رسانه‌ها؛ عمل‌کرد لازم نیز می‌باشد، چون بسیاری افرادی اند که سواد خواندن ندارند یا اگر دارند توفیق مطالعه برای شان حاصل نیست.

۳-۲) بازتاب وجیبه امر به معروف و نهی از منکر در رسانه‌ها

از منظر دانش اخلاق، نفس اماره، غرایز شدید، و وساوس شیطانی، انسان را همواره به طرفی بدی‌ها و رفتارهای خلاف شرع و قانون می‌کشاند، در جایش ثابت گردیده است که تنها عامل کنترل غرایز، ایمان است اما در عین حال، باید گفت؛ اعتقاد به دین به تنهایی کفایت نمی‌کند؛ زیرا برخی نسبت به بخش عمده دستورات دینی را آگاهی درست ندارند و بعض دیگر به خاطر تمایل نفسانی شدید به سوی گناه، مثلاً، خود را به اغفال می‌زند، یا عمداً معصیت می‌کند؛ لذا به عامل دیگری در محور دین نیاز است تا همواره دستورات دینی را در اذهان عمومی باشد و جلو مفسد اجتماعی گرفته و جامعه را به سوی مساوات و تعادل بکشاند، آن پدیده جز امر به معروف و نهی از منکر چیزی دیگری نیست. اگر مسلمانان این دستور الهی را به خوبی اجرا نموده و در جوامع تطبیق دهند، بدون شک، جلو مفسد بسیار اجتماعی گرفته می‌شود، پیرامون اهمیت آن جای سخن نیست؛ زیرا قرآن و سنت، همواره روی اهمیت آن تاکید داشته‌اند. عمل به این وجیبه الهی نقش بسیار مهم و کلیدی را در پیشگیری از جرایم دارد؛ به ویژه در صورتی که رسانه‌های همگانی در نشر و گسترش آن همکاری نمایند، از آنجایی که این امر بسیار مهم و حیاتی است؛ در این زمینه نکاتی ذیل قابل یادآوری است.

۱. جمع از نویسندگان، شرح کود جزا، ج ۱، ص ۶۸.

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۳۹

وقتی در مورد اهمیت امر به معروف و نهی از منکر توجه نماییم، می بینیم در آیات و روایات در این خصوص تاکیدهای ویژه‌ی صورت گرفته است؛ در صورت اجرای درست وجیهه امر به معروف و نهی از منکر، جلو جرایم زیادی گرفته می شود. به تعبیر دیگر، امر به معروف و نهی از منکر از جمله آموزه‌های سیاست جنایی اسلام است که حکایت از نقش و جایگاه بدنه اجتماعی در کنترل و پیشگیری از جرم دارد. در مقایسه با دیگر آموزه‌های سیاست جنایی اسلام به ویژگی‌هایی چون عمومیت داشتن، انعطاف در نمود رفتاری و عملی، حاکمیت بر همه روابط اجتماعی، کارکرد پیشگیرانه و اصلاح‌گرایانه و در عین حال سرکوب‌گرانه می توان اشاره کرد^۱.

یکی از کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر، جلوگیری از پرورش و سلطه کج‌روان و مجرمان در جامعه انسانی است، چنانچه در حدیث از امام علی (ع) در این زمینه نقل شده می‌فرماید: هرگز از امر به معروف و نهی از منکر دست بردارید که در آن صورت، بدان بر شما ولایت خواهند یافت و از آن پس هیچ دعوایی مستجاب نخواهند شد.^۲ زیرا اگر نظارت اجتماعی همگانی در جامعه به دست فراموشی سپرده شود، فرصت مناسب برای تحقق رسیدن اندیشه‌های مجرمانه فراهم و محقق می‌شود.

البته عکس این فرضیه است. یعنی اگر جامعه با احساسیت تمام نظارت عمومی خود را در برابر رفتارهای نابه‌نجار اجتماعی اعمال نمایند، بدون تردید فرصت‌های تبه‌کاری از افراد جامعه سلب و رشد آن متوقف خواهد شد. پس از پیامدهای مهم امر به معروف و نهی از منکر، تقویت هنجارهای مورد نظر جامعه اسلامی و فراهم سازی زمینه عمل به هنجار می‌باشد. بنابراین از کارکردهای مهم امر به معروف و نهی از منکر، فراهم سازی زمینه عمل به هنجار و تقویت هنجارهای مورد نظر جامعه اسلامی و عمل به نیکی است. آنچه از عمل به این فریضه حاصل می‌شود نیروی عظیمی است که پشتوانه اجتماعی دارد و می‌تواند بسیاری از هنجارها را در ذهن درونی سازد و از این طریق راه عمل به دیگر واجبات را فراهم کند؛ لذا امر به معروف و نهی از منکر، از اقدام‌های پیشگیرانه بوده و در

۱. حاج ده‌آبادی محمد علی؛ (امر به معروف و نهی از منکر و سیاست جنایی) مجله علمی

فقه و حقوق، سال اول، ۱۳۸۳ ه.ش، ص ۱۰۵.

۲ شریف الرضی، محمد بن حسین؛ نهج البلاغه (للصحبی صالح)، قم، هجرت، چ ۱، ۱۴۱۴

ه.ق.، نامه ۴۷

سیاست جنایی اسلام، تمامی مراحل شکل‌گیری عمل مجرمانه را در بر می‌گیرد؛ لذا تمسک و توسل به آن، پیامدهای مهمی نظیری: تأمین حقوق همگان، اصلاح عامه، بازداشتن بدکاران، ممانعت از تجاوز به مجرمان، حفظ نظام اجتماعی سالم، برقراری عدالت و نگهداشتن نظام ارزشی و اخلاقی جامعه و... به ارمغان می‌آورد.^۱ با در نظرداشتن نقش پیگیرانه پدیده نظارت اجتماعی یا امر به معروف و نهی از منکر از جرایم؛ کارکرد و کمک رسانه‌ها در اجرای این پدیده اجتماعی بسیار مهم و اساسی است.

رسانه‌ها در این زمینه با نظرداشتن نکات ذیل نقش فعال و موثری خواهند داشت؛ اولاً خود رسانه‌ها در نشر مطالب و اطلاعات، از محتویات غیر مشروع، و منکرات، اجتناب نموده و محتوای مطابق شرع و معروف را به نشر بسپارند. ثانیاً در برنامه‌های رسانه‌ی، مخاطبین‌شان را امر به معروف و نهی از منکر نمایند، از آنجایی که بسیاری افراد از رفتار گفتار همین رسانه‌ها الگو می‌گیرند، بدون تردید چنین عمل‌کرد رسانه‌ها در رفتار و گفتار مردم به ویژه مجرمین بالقوه تأثیر گذاشته و عامل بازدارندگی وی از جرایم متعدد می‌گردد.

۳-۴) نقش رسانه در پیشگیری از جرایم علیه امنیت داخلی

تأمین امنیت داخلی در یک کشور، یکی از اهداف اساسی و مهم دولت‌ها است؛ جامعه که امنیت نداشته باشد، همانند اوضاع فعلی افغانستان، تماماً از رشد اقتصادی، ترقی علمی و رفاه معیشتی باز می‌ماند، دراین میان رسانه‌ها همکار خوبی برای دولت‌مردان در تأمین امنیت داخلی است؛ زیرا امروزه رسانه‌های جمعی با کارکردهای مشخص و تعیین شده خود، جایگاه ویژه‌ای یافته‌اند، مهم‌ترین وظایف رسانه‌ها بخش سرگرمی، تفریحی، اطلاع‌رسانی و همگن‌سازی اجتماعی آن‌هاست، ایفای نقش اثرگذار رسانه‌ها، آنها را به عنوان اثرگذارترین عامل نظم، امنیت اجتماعی، وفاق، همبستگی و مشارکت مردمی در آورده است، رسانه‌های جمعی نقش بسیار مهمی در ارائه و اجرای برنامه‌های سیاسی، امنیتی و همچنین تحریر و برانگیختن مشارکت مردمی در تأمین امنیت اجتماعی ایفا

۱. محمد بهرامی خوشکار، زهرا زارع نیستانک؛ (مبانی فقهی و پیشگیری از وقوع جرم و مصادیق آن در حقوق اسلام) فصلنامه علمی - پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال ۴، شماره ۱۰ و ۱۱، زمستان ۹۰ و بهار ۱۳۹۱ ه.ش، ص ۲۷۹.

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه‌های افغانستان * ۴۱

می‌کنند.^۱

اگر رسانه‌ها در قبال جهت‌دهی مخاطبین و شهروندان در راستای تحکیم وحدت و برادری، ملی‌گرایی، وطن‌دوستی، تلاش ورزیده و از گذارش‌های اطلاعات نفاق افکنانه پرهیز نموده و رفتارهای جرم‌آمیز و جنایی را بسیار زیشت و خطرناک توصیف نمایند، به تدریج جامعه به سمت بیداری، هم‌پذیری، وطن‌دوستی و پرهیز از جرایم جنایی و امنیتی سوق داده می‌شود، بدون شک در هر زمان و شرایطی تبلیغ در هر قالب و شیوه نسبت به مخاطبین تاثیرگذار می‌باشد، رسانه‌ها مبلغین بهتر برای مالکان و جهت‌دهندگان آن‌ها می‌باشد؛ لذا در مبارزه علیه اغتشاش‌گران، جنایت‌پیشه‌گان و سارقین تاثیر به‌سزایی دارند.

۵-۳ نقش رسانه‌ها در پیشگیری رشد مدار از جرایم

پیشگیری رشد مدار یکی از اشکال پیشگیری اجتماعی است، توانایی‌های کودکان را از همان ابتدا مورد توجه قرار داده برای جلوگیری از جرایم، در همان آوان کودکی آنان، عطف توجه نموده است، این نوع پیشگیری مبتنی بر این اندیشه است که رفتار و آداب اکتسابی دوران رشد، یعنی از تولد تا سن بزرگسالی، زمینه‌ساز ارتکاب اعمال مجرمانه می‌شود، بر همین اساس، نتایج ارزیابی‌های علمی نشان می‌دهد که مداخلات فشرده نسبت به اطفال در معرض خطر و خانواده‌های آنان، می‌تواند مانع ریشه دار شدن بزهکاری در نوجوانان شود و رشد و توسعه اجتماع آنان را به همراه داشته باشد.^۲ والدین حتی پیش از تولد فرزند، رفتارهای سالم و درستی را انجام دهند، در آوان شیرخواری اطفال نیز در زمینه تربیت آن توجه نمایند؛ که با چنین رویکردی نقش مهمی را در جامعه بدور از جرم باز می‌نماید.

شایان ذکر اینکه هدف از پیشگیری رشد مدار، بهبود صلاحیت‌های اجتماعی اطفالی است که مستعد ورود به دنیای بزهکاری هستند این تدابیر بدنبال احیای شرایطی است که اجازه دهد قابلیت‌های فکری، اخلاقی و اجتماعی طفل رشد پیدا کند، در دو مرحله اعمال می‌شود: در ابتدا و قبل از هر چیزی، این مداخلات به منظور دستیابی به بیشترین اثر بخشی، نسبت به اطفال اعمال گردد.

۱. سید جلال صادقیان، (بررسی نقش کارکردی رسانه‌ها در امنیت عمومی و ملی؛ فصل‌نامه

دانش انتظامی، شماره اول، سال دازدهم، ۱۳۸۸، ص ۱۷۵.

۲. شهرام ابراهیمی؛ پیشین، ص ۷۳.

پس از این مرحله، اقدامات باید در بستر خانواده و مدرسه اعمال و دنبال شود. متخصصین ریشته جرم‌شناسی براساس آمارگیرها و مقایسه‌های بین اطفال و خانواده‌هایی که نسبت به اطفال هشت و نه ساله‌شان از جهات مختلف چون آداب معاشرت، نظم و انضباط، تلاش جهت حل مشکلات و بحران‌های خانواده و سایر لوازم تربیتی کار نموده بودند و نسبت به گروه اطفال و خانواده‌های که در این زمینه توجه نشده و والدین‌شان نسبت به آن‌ها پرخاش‌گر بودند، بی‌توجه در جهت تربیت و ناسنجیده و بی‌تفاوت در کلاس روان می‌کردند، نشان داده است که در مورد کودکانی که در مورد تربیت‌شان کار شده بود کمتر مرتکب جرایم سرقت و تخلفات گردیدند نسبت به کودکان در این زمینه‌ها برای‌شان توجه صورت نگرفته است. همچنین رفتارشان نسبت به مدرسه و همسالان‌شان متفاوت بوده است، از این نتیجه گرفته اند که میل به خشونت یک نوع واکنشی طبیعی است که به تدریج و با آهنگ جذب و ادغام اطفال در جامعه و نیز توانایی فراگیر زبان، از بین می‌رود.^۲ در این میان، رسانه‌ها همکار خوبی برای راهنمایی‌های خانواده‌ها برای تربیت سالم کودکان می‌باشند. از این رو در این گفتار به گونه‌های از فعالیت خانواده جهت تربیت اطفال و نوجوانان پرداخته می‌شود تا آینده بدور از جرم داشته باشند.

۳-۵-۱، برنامه‌های پیش از تولد

دوران پیش از تولد نوزاد، زمان بسیار مهم و سرنوشت‌ساز برای اطفال است به گونه‌ای که نه تنها علوم جدید؛ بلکه در منابع دینی نیز در این زمینه هشدارها و سفارش‌های ویژه‌ای برای مادران داده است که متوجه بسیاری از رفتارها و کردارهای‌شان از لحاظ خوراک و رفتار باشند که بالای حمل‌شان تاثیر می‌نمایند؛ چنانچه در حدیث از حضرت خاتم النبیین (ص) در این زمینه نقل شده می‌فرماید: به زنان آبستن سفارش کنید، به بخورند، تا فرزندان‌شان خوش اخلاق شوند»^۳. همچنین در روایات به ترک خوردن حرام مطلقاً به ویژه برای زنان باردار تاکید شده است، چنانچه در حدیث از پیامبر اکرم (ص) نقل شده می‌فرماید؛ ... هر گوشتی که از حرام بروید، سزاوار آتش جهنم است و از یک لقمه نیز گوشت

۱. همان. ص ۷۴.

۲. Bousquet, Richard, lenoir, Eric, op.cit, p. ۲۳.

۳. حسن بن فضل طبرسی؛ مکارم الاخلاق، (قم، شریف رضی، چ ۴، ۱۴۱۲ ه.ق)، ص ۱۷۱.

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۴۳

می‌روید». یعنی روی رفتار و حرکات شخص تاثیر می‌گذارد و به طرف گناه و معصیت انسان را می‌کشاند و علاقه به انجام تکالیف را از انسان بر می‌دارد^۱. یعنی تلاش باید کرد که از نگاه روحی و روانی، زنان باردار افسرده نباشند در جهات مختلف چنین احادیثی فراوان است که تمام رهنمودهای حدیثی از منظر پیشگیری از جرایم در آینده نوزادان نیز تاثیر به سزایی دارد. به طور کلی از مجموع آموزه‌های اسلامی و احادیث اهل بیت (ع) استفاده می‌شود؛ که داشتن فرزند خوب و باتربیت و که جرمی را مرتکب نشود، از آغاز انتخاب همسر، انعقاد نطفه، دوران بارداری، نحوه غذا، عبادات و ورویه اخلاق و روانی مادران، تاثیر بسیار اساسی دارد.

در این زمینه بر اساس تجربیات که پژوهشگران جرم‌شناسی داشته اند، چنین عمل‌کردهای تاثیرات قابل توجه روی رفتار اطفال داشته است؛ به طور نمونه در در برنامه مشهور المیرا در سال ۱۹۸۰ م، در آمریکا نسبت به حدود چهارصد مادر جوان کمتر از نوزده سال که از لحاظ اجتماعی و اقتصادی در مضیقه بوده و در ماههای اول حاملگی و نیز تا حدود دو سال پس از تولد در منزل از مادران بازدید می‌کردند. هدف از اجرای این برنامه علاوه بر تقویت صلاحیت‌های فرد، برآورده کردن نیازهای مادر در حوزه بهداشت و سلامت، مدیریت منزل و فعالیت‌های تخصصی و نیز نیازهای طفل در زمینه رشد و توسعه بود. پس از آن، در کوتاه مدت آثار اجرای آن در مورد مادران، بویژه در زمینه بهداشت و سلامت (تغذیه مناسب، کاهش مصرف دخانیات، و کاهش اختلالات فکری) به طور محسوس مشاهده شد. در درازمدت نیز، پس از اجرای این برنامه کاهش بی‌توجهی به طفل و نیز کودک‌آزاری کمتر مشاهده شد. نتیجه ارزیابی‌ها پس از سیزده سال، کاهش وابستگی مادران به کمک‌های اجتماعی، فرزند کمتر و افزایش میزان جذب و فعالیت‌های اجتماعی - حرفه‌ای بود. در اتباط با اطفال نیز - که در زمان ارزیابی پانزده سال داشتند - مواجه کمتر با دادگستری و نیز وابستگی کمتر به مواد مخدر گزارش شد.^۲

لذا در این زمینه، نقش رسانه‌ها نیز از دو جهت، قابل توجه است:

۱ . محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، (بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، چ ۲، ۱۴۰۳ ه.ق.)، ج ۶۳،

ص ۳۱۴.

۲ . Cario, Robert, la, prevention precociale,ovevall,approach,to initial prevention, . ۲

p۱۳۳,۳ volume

اولا اینکه رسانه‌ها به عنوان ابزار ارتباطی که مستمعین زیاد دارد، می‌توانند تمام رهنمودهای مفید را برای مردم بیان کنند؛ به ویژه در تلویزیون‌ها با استفاده از مطالب مفید تربیتی، اسلامی و روانشناسی توسط فلم، سریال، دعوت سخنوران و کارشناسان متخصص، برای مردم ارائه نمایند.

ثانیا؛ علی فرض عدم موجودیت چنین برنامه‌های مفید در رسانه‌های فعلی، زنان باردار، هنگام تماشای تلویزیون از دیدن صحنه‌های خشونت‌آمیز فلم‌ها و سریال‌ها پرهیز نمایند؛ زیرا دیدن چنین صحنه‌هایی تاثیر منفی رو حمل می‌گذارد، چنانچه متخصصین این رشته گفتند؛ مادری که استرس تماشای برنامه‌های اکشن یا درام را در ماه‌های بارداری تحمل می‌کند، جنینش را هم در معرض این استرس‌ها و اندوه‌ها قرار می‌دهد. از برخی تجربه‌های که در زمینه استرس داشتن مادران و تاثیر آن در اطفال، استفاده می‌شود که دیدن تلویزیون بدون رویه، به ویژه صحنه‌های خشونت‌آمیز روی شخصیت و رفتار کودکان در آینده، تاثیر منفی می‌گذارد، لذا باید از آن پرهیز شود.

اما جهت مثبت اینکه از طریق رسانه‌ها می‌توانند برای اطفال و نوجوانان برنامه‌های تربیتی و آموزشی را گذاشت تا آن‌ها بآیدن چنین برنامه‌های پرمحتوا استفاده‌های بهینه را کسب نموده و مطالب بسیار مهمی را یاد گیرند و در زندگی پیاده نمایند که قطعاً در تربیت سالم آن‌ها نقش مفید را بازی می‌نماید. و اولیای کودکان، در زمینه دسترسی کودکان به رسانه‌های چون تلویزیون، موبایل و.. کنترل و مدیریت داشته باشند، از رفتارهای نادرست در رفتار آینده طفل ضرر دارد وی را ممانعت نمایند. از جانب دیگر؛ جنبه‌های مثبت دیگر نیز رسانه‌ها دارد که به شرح ذیل بیان خواهد شد.

۳-۵-۲) آموزش همگانی در رسانه‌های داخلی همگام با قانون

تجربه نشان داده است که رسانه‌ها در اصلاح رفتار عمومی افراد جامعه نقش مؤثری دارد، به گونه‌ای کشورهای جهان روی این پدیده تاکید داشته و در قوانین داخلی شان بدین موضوع توجه کرده اند؛ بدون تردید امروزه یکی از مهم‌ترین ابزار تهاجمی بیگانگان، رسانه‌ها است که فعالیت گسترده‌ی علیه تخریب جوانان و کشور به وجود می‌آورند که متأسفانه در افغانستان از این لحاظ موفق هم شدند، از این لحاظ، قانون‌گذار افغانستان نیز در راستا توجه داشته در قانون

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تأکید به رسانه‌های افغانستان * ۴۵

رسانه‌های همگانی وقتی نگاه کنیم علی‌رغم کاستی‌های که در این قانون وجود دارد، می‌توان مواردی در بحث ما مرتبط است را استفاده کرد؛ چنانچه در ماده ۴۵ این قانون فعالیت‌های از قبیل تولد، تکثیر، چاپ و نشر گزارش‌ها و مطالب ذیل در رسانه‌های همگانی و موسسات، مندرج ماده ۲۷ این قانون ممنوع اعلام شده است و فعالیت‌شان جواز ندارد:

آثار و مطالبی که مغایر با اصول و احکام دین مقدس اسلام باشد.

آثار و مطالبی که موجب توهین به سایر ادیان و مذاهب باشد.

آثار و مطالبی که موجب هتک حرمت، تحقیر و توهین به اشخاص حقیقی و حکمی گردد.

آثار و مطالبی که افترا به اشخاص حقیقی و یا حکمی بوده و سبب متضرر شدن شخصیت و اعتبار آنان گردد.

آثار و مطالبی که مغایر قانون اساسی بوده و در قانون جزا جرم محسوب شود.

تبلیغ و ترویج ادیان دیگر غیر از دین مقدس اسلام.

افشای هویت و پخش تصاویر قربانیان جنک و تجاوز به نحوی که به حیثیت اجتماعی آنان صدمه وارد نماید.

آثار و مطالبی که به امنیت روانی، سلامت اخلاقی افراد جامعه خصوصا اطفال و نوجوانان آسیب می‌رساند.^۱

تمام نکاتی که در این ماده قانونگذاری آمده به نحوی بیانگر پیشگیری رسانه‌ای از جرایم مختلف است، از این میان موارد ذیل آن نقش کلیدی در پیشگیری از جرایم متعددی در جامعه دارد.

اولا در شماره اول این ماده که پیشینی شده هرگونه آثار و مطالبی که مغایر با اصول و احکام دین مقدس اسلام باشد؛ نشر آن در رسانه‌ها جواز قانونی ندارد، بدین مفهوم که رسانه‌ها به ویژه تلویزیون‌ها نباید سریالها و فلم‌های که به هدف اساسی‌شان تخریب نظام خانواده‌ها ساخته شده که بدون تردید مخالف آموزه‌های دینی است را به نشر برسانند، از جانب دیگر، بدون تردید اگر رسانه‌ها در نشر فعالیت‌شان واقعا اسلامی عمل کند، بر اساس همین ماده قانونی پیش بروند جلو بسیاری از جرایم گرفته می‌شود؛ زیرا وقتی رسانه اسلامی عمل کند، قطعا برنامه‌های که آموزه‌های اسلامی داشته باشد را به نشر می‌سپارد که قطعا به روحیه جوانان و نوجوانان تاثیر می‌گذارد و سبب کاهش جرم می‌گردد.

۱. جمع از نویسندگان، قانون رسانه‌های همگانی، پیشین، ص ۲۶.

ثانیا: اینکه در شماره چهار و پنج این قانون به عدم نشر مطالب توهین به اشخاص حقیقی و حقوقی و عدم ضرر وارد کردن به آن‌ها تاکید کرده است نیز از برخی لحاظ‌ها باعث پیشگیری از جرایم است، جنبه بازدارندگی از هرزگی و بی‌بندباری دارد.

ثالثا، در شماره اخیر این قانون تاکید می‌کند؛ آثار و مطالبی که به امنیت روانی، سلامت اخلاقی افراد جامعه خصوصا اطفال و نوجوانان آسیب می‌رساند؛ نباید به نشر سپرده شود؛ مطالب و محتوای برنامه‌های رسانه‌ای به ویژه تلویزیون‌ها به روحیه جوانان و نوجوانان تاثیر مستقیم می‌گذارد.

بدون تردید یکی از مواردی که می‌تواند در افزایش احتمال گرایش کودکان به برخی جرایم مرتبط با مسائل جنسی و منافی عفت مؤثر باشد، استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و بی‌توجهی به بهداشت روانی کودکان در این باره است. افرادی که در استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای، هیچ محدودیتی برای خود و سایر اعضای خانواده به ویژه کودکان قائل نیستند، نتایج و عواقبی از قبیل بلوغ زودرس، آسیب رساندن به بهداشت روانی و گرایش به سمت بزهکاری را برای کودکان خود رقم می‌زنند. در این نکته کمتر می‌توان تردید ورزید که فیلم‌هایی که همواره بر جنبه‌های تلایبی زندگی، توجه شدید به ثروت، لباس‌های فاخر و موضوعات عشقی و جنسی تکیه می‌کنند، ناچار و به‌طور اجتناب‌ناپذیر در همسازی و حیات اجتماعی کودکان تازه‌جوان، نفوذی بی‌قرار و انگیزنده دارند.^۱ از این رو قانون‌گذار کشور در مورد امنیت روانی جوانان تاکید نموده و رسانه‌ها در این زمینه تاکید می‌نماید که نباید مطالبی مغایر آموزه‌های اسلامی به نشر بسپارند، اما نسبت به نصب ماهواره‌ها در خانه‌ها، در این زمینه، بیشتر باید خانواده توجه بیشتر نماید و از عواقب خطرناک آزادی رسانه‌ای را نیز در نظر داشته باشد.

مشکل اساسی دیگر در این زمینه اینترنت است، که ماده مزبور در این زمینه اشاره نکرده است بلکه فقط به کلیات مطالب رسانه‌ای پرداخته است، امروز اینترنت محدود و منحصر به افراد پژوهشگر و ادارات و سازمان‌ها نیست، بلکه بسیاری از خانواده‌ها حتی در روستاهای دور افتاده نیز در فضای مجازی اینترنت با دورترین نقاط جهان در ارتباطند. اینترنت فوایدی بسیار برای بشر به ارمغان آورده است، ولی استفاده مدیریت نشده‌آن و وجود وبگاه‌های غیر اخلاقی و هرزه

۱. مهدی کی‌نیا، جامعه‌شناسی جنایی (تهران، دانشگاه تهران، چ ۳، ۱۳۷۰ ش)، ج ۲، ص ۱۱۵۰.

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۴۷

نگاری در آن، می‌تواند زمینه ساز بروز نابهنجاری و انحراف از مسیر جامعه‌پذیری صحیح باشد.^۱ از این رو در ماده ... کود جزا نشر تصاویر و... در فضای مجازی جرم شناخته شده است، همچنین وزارت اطلاعات و فرهنگ موظف است تا سایت‌های غیر اخلاقی را فلتر نماید.

اما باید گفت آنچه که بالعیان دیده می‌شود؛ وقتی استفاده شهروندان از تلفون و انترنت از سال‌های ۱۳۸۰ به بعد و سال‌های ۱۳۹۵ به بعد را مقایسه نمایم؛ به وضاحت می‌توان گفت؛ رشد غیر قابل تصور داشته و اکثر شهروندان از ابزار انترنتی استفاده می‌نمایند.

اما به عنوان پیشنهاد هشدار نسبت به مسئولین حکومتی این بخش، به ویژه وزارت اطلاعات و فرهنگ، ارشاد و حج و سیاست‌گذاران جنایی کشور باید گفت که باید با واقع بینی بیشتر در استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای با تهیه و تنظیم برنامه‌های آموزشی، استفاده صحیح و مدیریت شده از ماهواره را به والدین و اولیای مدارس بیاموزند و فرهنگ استفاده از این وسیله را در جامعه همگانی کنند؛ زیرا هرگونه غفلت یا اشتباه در اتخاذ سیاست‌های درست و مؤثر در این عرصه، منجر به بروز برخی انحرافات در جامعه‌پذیری و سازگاری نسل‌های آینده و ایجاد مشکلاتی جبران ناپذیر خواهد شد.

آموزش به والدین در خصوص کنترل استفاده کودکان از انترنت و آگاهی دادن به خانواده‌ها نسبت به عواقب و آثار نامطلوب استفاده‌های نابجا از آن، از راهکارهای پیشنهادی در این باره است. خنثی‌سازی شیوه‌ها و راه‌های دسترسی کودکان به لوحه‌ای فشرده غیر مجاز می‌تواند از موارد جلوگیری از تأثیرگذاری عوامل خطر ساز نسبت به کودکان باشد. در این خصوص با توجه به عملیاتی بودن موضوع، نظارت مستمر و فعال پلیس بر مراکز پرخطر و آلوده ضروری است.^۲ در افغانستان که با نظرداشت جنگ‌های دوام‌دار، فساد اداری و عدم توجه درست در زمینه آموزش همگانی رسانه‌ها، چالش‌های عمده‌ی در قبال اطفال و نوجوانان وجود دارد.

در نتیجه می‌توان گفت که رسانه‌های کشور از این لحاظ، می‌توانند نقش مؤثری را در راستای تربیت و آموزش جوانان ایفا کنند، در صورتی که براساس مقرر قوانین

۱. مانوئیل کاستلز؛ کاستلز، مانوئل، عصر اطلاعات و ظهور جامعه شبکه‌ای، ترجمه احد علی‌قلیان، افشین خاکباز و

حسن جاوشیان، (تهران، طرح نو، بیجا، ۱۳۸۵ ش)، ص ۴۱.
۲. عبدالرضا اصغری، علی‌سرمدی‌واله، پیشگیری اجتماعی، پیشین، ص ۱۴۹.

داخلی رفتار نمایند.

۳-۵-۳) مراکز آموزشی و پیش‌بینی مواد درسی

یکی از زمینه‌های که در پیش‌گیری از وقوع جرایم، نقش اساسی دارد، مراکز آموزشی است، که مسئولین، آموزش معیاری را در مکاتب و دانشگاه‌ها فرهنگ سازی نمایند؛ زیرا مکتب پس از محیط خانواده مهمترین نهاد اجتماعی در جامعه پذیري افراد به شمار مي‌رود و کارکردهای آن را دومین گام در پیشگیری پایه‌ای در جامعه باید دانست. افراد در مکتب با هنجارها و بایدها و نبایدهای جامعه آشنا می‌شوند و چگونگی تعامل با سایر بخش‌ها و اعضای جامعه را می‌آموزند و آموزه‌های حقوق کیفری همزیستی مسالمت‌آمیز با دیگران و احترام به حقوق آنها را فرا می‌گیرند.^۱ در واقع رفتن مکتب برای طفل آغاز یادگیری برخورد اجتماعی است؛ که بعد از خانواده با دیگران چگونه رفتار نماید، از این محل بسیار مناسب برای آموزش درست و تربیت سالم است.

شاید بتوان گفت که ارتکاب بسیاری از جرایم ناشی از آموزه‌های دوران کودکی است. فردی که از ابتدا شاهد بی‌قانونی در محیط خانواده و بی‌احترامی پدر و مادر نسبت به یکدیگر و بی‌عدالتی بین دانش‌آموزان مثلاً فقیر و غنی در محیط مدرسه بوده و حقوق اولیه اجتماعی وی رعایت نشده است، طبیعی است که در آینده به حقوق دیگران احترام نگذارد و از هر فرصتی برای مقابله با جامعه استفاده کند. بارها دیده شده است که مجرمان علت بزهکاری خود را در دوران کودکی و نوجوانی خویش می‌جویند.^۲ از این لحاظ، در افغانستان، مراکز آموزشی به ویژه مکاتب دولتی، توجه درست و قابل توجه در عرصه تعلیم و تربیت شاگردان صورت نمی‌گیرد آنچه که نگارنده گواه آن است در بسیاری از دانش‌آموزان لیسسه‌ها برای آمادگی کانکور، از درس‌های که در لیسسه مربوطه شان خوانده‌اند، امیدوار نیستند بلکه از طریق آموزش‌گاه‌های خصوصی، آمادگی کانکور می‌گیرند، این بیانگر عدم تعلیم کافی در مکاتب و لیسسه‌ها است این خود گواه عدم تربیت کافی نیز می‌باشد؛ زیرا وقتی تعلیم کافی نداشته باشد، قطعاً تربیت درست هم از مکاتب

۱. میرعبدالاحسین، نقیب‌زاده؛ نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، (تهران، طهوری، بیجا، ۱۳۷۴ ش)، ص ۲۴.

۲. امیرحمزه، زینالی؛ ابعاد حقوقی و جرم‌شناختی حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر، (تهران، نشر روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸ ش)، ص ۵۷.

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه‌های افغانستان * ۴۹

از ناحیه معلمان برای شاگردان وجود ندارد.

در اخیر باید گفت آموزش عالی توام با تربیت سالم، به سرمایه‌های آینده کشور؛ امر ضروری است، باید دولت مردان بدان توجه نمایند، در دوره ابتدایی با توجه به شکلگیری پایه‌های فکری کودک، مفاهیم کلی چون عدالت و احترام به قانون، احترام به دیگران، آموزش و در مراحل بعدی، مفاهیم جزئی تر و گسترده‌تر تعلیم داده شود، در این صورت برای پیشگیری از جرم، تاثیر به سزایی خواهد داشت.

در این میان رسانه‌ها نیز نقش اساسی را برای دانش‌آموزان می‌تواند داشته باشد، رسانه‌ها در برنامه‌های خود می‌توانند مطالب و اطلاعات علمی، آموزشی و تربیتی را در به نشر بسپارد تا دانش‌آموزان استفاده‌های بهینه را از آن بگیرند.

(۳-۶) نقش رسانه‌های افغانستان در حکومت امارتی

قابل یادآوری اینکه هرچند امروزه با نظرداشت تحولات اخیر کشورمان افغانستان، پیدایش نظام امارتی توام با داعیه اسلام‌گرایی و مبارزه علیه فساد و فحشا، عمل کرد رسانه‌ها به طور چشم‌گیری کاهش پیدا کرده است، بسیاری از رسانه‌های شنیداری و نوشتاری تعطیل گردیده است، کارمندان رسانه‌های با دنیای از بیم و امید، به فعالیت رسانه‌ی ادامه دادند، از جانب دیگر؛ تاکید عملی مسئولین امارت اسلامی به آزادی بیان رسانه‌ها در چوکات شریعت و نشر برنامه‌های اسلامی است، به گونه‌ای که وزارت تحت عنوان وزارت امر به معروف و نهی از منکر، تشکیل دادند؛ چنین رفتارهای آن‌ها نسبت به رفتار بسیاری از رسانه‌ها تاثیر گذاشته، از برنامه‌های ضد اسلامی زیادی که قبلا داشتند که در واقع، ترویج فحشا محسوب می‌گردید، در رسانه‌های فعلی کشور، ممنوع گردیده است، نشر نمی‌شود، از این جهت، گام مثبتی در جهت مبارزه علیه فحشا و منکرات رسانه‌ای می‌باشد.

اما از جانب دیگر، با وجود فضای باز انترنیت، ماهواره و.. نمی‌توان جلو داده‌های جرم‌زا را از رسانه‌های غیر تلویزیونی، همانند فیسبوک، تلگرام، واتساپ، انستاگرام، ماهواره و.. گرفت، این چالش بزرگی برای مسئولین وزارت امر بالمعروف و نهی از منکر این حکومت است؛ لذا به نظرم حد اقل، نقش‌های رسانه‌ای که در این مقاله اشاره گردید، اگر به طور دقیق عملی و اجرا گردد، به تدریج، در روان و رفتار جامعه تاثیر گذاشته جوانان و نوجوانان از جرایم مختلف پرهیزی نموده و شهروندان به سوی جامعه منهای جرم حرکت خواهند کرد.

نتیجه

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از وضعی از جرم، بسیار مهم و کلیدی است، با برقرارنمودن شیوه‌های مختلف مراقبت در اماکن جرم‌زا و معرض خطر، مثل نصب دوربین‌ها، ایجاد گشت پولیس، قفل نمودن در مغازه‌ها و ... و آگاهی دهی عموم توسط رسانه‌ها از چنین مراقبت‌هایی سبب دوری افراد زیادی از ارتکاب جرایم می‌شود. همچنین عملی سازی تکنیک‌های پیشگیری وضعی؛ تاثیر به سزای در پیشگیری از جرم دارد.

در نقش رسانه در پیشگیری از جرم با رویکرد اجتماعی بودن آن قانون‌گذاران و جرم‌شناسان دنبال عوامل پیدایش جرایم است، با طرح و عملی‌سازی ترفندهای پیشگیری، زمینه‌ها و علل ارتکاب جرم را بر می‌دارند، از زمان دوران کودکی حتی قبل از تولد طفل جهت پیشگیری وی از جرم، مورد توجه واقع می‌شود، رسانه جهت اطلاع‌رسانی و آگاهی دهی مردم چنین روش‌هایی نقش موثری در جلوگیری از جرایم دارد.

یکی از موارد پیشگیری اجتماعی، پیشگیری جامعه‌مدار با رویکرد فرهنگی است، با نظر داشت اینکه فرهنگ و عنعنات دینی و مذهبی از جمله ارزش‌های ملی یک کشور به حساب می‌آید، در افغانستان نیز با این رویکرد، تاکید گردیده است، چون فرهنگ متعارف این کشور اسلامی است تاکید به رفتارهای اسلامی نیز گردیده است که بدون شک باعث جلوگیری از جرایم است، به طور مثال رسانه‌ها زمان مناسب را برای نشر برنامه‌های حقوقی بگذارند، تا مردم نسبت به وجایب و حقوق شرعی و قانونی‌شان مطلع شوند، همچنین وجیه مهم امر به معروف و نهی از منکر را تاکید و بازتاب شدید رسانه‌ی نمایند، که تاثیر مستقیم در کاهش جرایم دارد.

یکی دیگر از موارد نقش اجتماعی رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، پیشگیری رشدمدار است، که رسانه به مردم تعلیم دهد و اطلاع‌رسانی نماید مبنی بر اینکه جهت کودکان را از همان آغاز کودکی، به گونه تربیت نماید که در بزرگسالی مرتکب جرمی نشوند، حتی برنامه‌های پیش از تولد نیز را اعمال نمایند، با توجه به آموزه‌های دینی، والدین نسبت به خوراک و برخی رفتارهای شان تجدید نظر و احتیاط نمایند، از تماشای فلم‌های خشن خودداری نموده و تلاوت یا استماع آیات قرآن پردازند. همچنین بعد از تولد والدین نسبت به تربیت سالم آن توجه جدی

نقش رسانه‌ها در پیشگیری از جرایم، با تأکید به رسانه‌های افغانستان * ۵۱

نموده و رسانه‌های دیداری، برنامه‌های آموزنده کودکانه را برای اطفال به نشر سپارند که یقیناً در تربیت کودکان و جلوگیری‌شان از جرایم تأثیرگذار می‌باشد. همچنین رسانه‌ها از نشر برنامه‌های که در رفتار کودکان تأثیر منفی دارند مانند نشر فلم‌های خشن، زننده و.. خودداری ورزند، و تمام موارد ماده ۲۷ قانون رسانه‌های همگانی پیشینی گردیده است را عمل نموده و تخلف نکنند. یکی دیگری از موارد روی در رفتار کودکان نقش دارد مراکز آموزشی و کیفیت درسی و رفتار اساتید است. که چگونه کودک را تربیت نموده که بدون تردید در کاهش یا افزایش جرم نقش دارد.

منابع

قرآن کریم

کتاب‌ها

۱. جمعی از نویسندگان، کلیات پیشگیری از وقوع جرم، (تهران، بیجا، ۱۳۹۳.ه.ش)، ص ۲۱.
۲. جمعی از نویسندگان؛ قانون رسانه‌های همگانی، (کابل، بیجا، ۱۳۸۸.ه.ش).
۳. محمد معین؛ فرهنگ معین، (تهران، امیر کبیر، ۱۳۵۱).
۴. شهرام ابراهیمی؛ پیشین، جر مشناسی پیشگیر، (تهران، بنیاد حقوقی میزان، بیجا ۱۳۹۰.ه.ش).
۵. جمعی از نویسندگان؛ قانون جزا، (کابل، وزارت عدلیه، چاپ اول ۱۳۸۶ ه.ش).
۶. جمعی از نویسندگان؛ کودجزا، (کابل، انتشارات فرهنگ، چ ۱، ۱۳۹۷ ه.ش).
۷. جمعی از نویسندگان، قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان؛ (کابل، بیجا، ۱۳۸۲.ه.ش)، ص ۱۶.
۸. بیات و دیگران، بینا، بیجا، بیجا، ۱۳۸۷.ه.ش.
۹. مقالات
۱۰. صفوی، سید حسن، (اصل تناسب جنایی مشارکتی از دیدگاه سیاست جنایی قضائی) ماهنامه دادرسی، ص ۳۳.
۱۱. نقره کار صالح، رسالت پیشگیری از وقوع جرم، حمایت از وظیفه مدعی العموم کشور، ص ۲۲۹
۱۲. بینام؛ (کابل، مرکز مطبوعات و انتشارات، بیجا، ۱۳۸۲.ه.ش) ص ۲۱۷.
۱۳. موزن‌زادگان، افشاری فاطمه؛ (نقش رسانه در پیشگیری از جرم در جنایی ایران)، فصل‌نامه دیدگاه حقوق قضایی ایران، فصل‌نامه دیدگاه حقوق قضایی، شماره ۶۴، ۱۳۹۲.ه.ش، ص ۱۵۰.

۵۲ * فصلنامه علمی نسیم کوثر / پاییز ۱۴۰۰ / شماره ۲

۱۴. عبدالرضا اصغری، علی سرمدی‌واله؛ (پیشگیری اجتماعی از جرم در قانون برنامه پنجم)، آموزه‌های حقوق کیفری/پژوهشها، شماره ۴، ۱۳۹۱ ه.ش، ص ۱۴۵.
۱۵. حاج ده‌آبادی محمد علی؛ (امر به معروف و نهی از منکر و سیاست جنایی) مجله علمی فقه و حقوق، سال اول، ۱۳۸۳ ه.ش، ص ۱۰۵.
۱۶. باقر انصاری؛ (قم، مهر، چ ۹، ۱۳۹۶ ه.ش)، ص ۲۵۶.
۱۷. مهدی کی‌نیا، جامعه‌شناسی جنایی (تهران، دانشگاه تهران، چ ۳، ۱۳۷۰ ش).
۱۸. مانوئیل کاستلز؛ کاستلز، مانوئل، عصر اطلاعات و ظهور جامعه شبکه‌ای، ترجمه احد علی‌قلیان، افشین خاکباز و حسن چاوشیان، (تهران، طرح نو، بیجا، ۱۳۸۵ ش).
۱۹. عبدالرضا اصغری، علی سرمدی‌واله، پیشگیری اجتماعی، بیجا، بیتا.
۲۰. حسن بن فضل طبرسی؛ مکارم الاخلاق، (قم، شریف رضی، چ ۴، ۱۴۱۲ ه.ق).
۲۱. محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، (بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، چ ۲، ۱۴۰۳ ه.ق).
۲۲. شریف الرضی، محمد بن حسین؛ نهج البلاغه (للصبحی صالح)، قم، هجرت، چ ۱، ۱۴۱۴ ه.ق.، نامه ۴۷
۲۳. محمد بهرامی خوشکار، زهرا زارع نیستانک؛ (مبانی فقهی و پیشگیری از وقوع جرم و مصادیق آن در حقوق اسلام) فصلنامه علمی - پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال ۴، شماره ۱۰ و ۱۱، زمستان ۹۰ و بهار ۱۳۹۱ ه.ش.
۲۴. روحانی حسن؛ نشریه مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، بیجا، بیجا، ۱۳۸۷ ه.ش.
۲۵. سید جلال صادقیان، (بررسی نقش کارکردی رسانه‌ها در امنیت عمومی و ملی؛ فصل‌نامه دانش انتظامی، شماره اول، سال دازدهم، ۱۳۸۸، ص ۱۷۵).
۲۶. میرعبدالحسین، نقیب‌زاده؛ نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، (تهران، طهوری، بیجا، ۱۳۷۴ ش).
۲۷. علامه دکتور غلام حیدر؛ (مبانی پیشگیری از جرم در قانون اساسی) فصل‌نامه علمی پژوهش ثارنوالی، سال: شماره ۵۵، بیتا.
۲۸. رضوی محمد؛ «جرایم سایبری و نقش پولیس در پیشگیر از این جرایم و کشف آنها»، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، ش ۱، ۱۳۸۶ ه.ش.
۲۹. سید محمود میرخلیلی، «بزه‌دیده شناسی با نگاه به سیاست جنایی اسلام»، مجله علمی پژوهشی حقوق اسلامی، سال ۱۳، ش ۵۱، ۱۳۹۵ ه.ش.
۳۰. امیرحمزه، زینالی؛ ابعاد حقوقی و جرم‌شناختی حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر، (تهران، نشر روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸ ش).

نقش رسانه ها در پیشگیری از جرایم، با تاکید به رسانه های افغانستان * ۵۳

۳۱. . سایت مابانو (اثر تلویزیون روب جنین) بیتا، بیجا.

32. cusson, Maurice, prevenjtion situationnelle, [http: // criminology.com](http://criminology.com).
33. HEILMANN.Eric ia videosurveiiianceT, une reponse efficac a ia criminalite, Criminologie, 2003, vol, 36, n, 1.
34. Bousquet,Richard, lenoir, Eric, op.cit,p.23 .
35. Cario, Robert, la, prevention precociale,ovevall,approach,to initial prevention, volum.

